

Introducere

Activitatea profesioniștilor – comercianți presupune o multitudine de relații contractuale încheiate atât cu parteneri autohtoni, cât și cu parteneri străini, pe piața românească sau pe terțe piețe. Aceste relații contractuale sunt guvernate de dispozițiile Codului civil român ori a legilor speciale, precum și de cele europene, pe de o parte, ori de dispozițiile legilor alese de părți, legi cu care contractul are cel puțin un punct de legătură, sau a convențiilor internaționale ori a legilor-tip pe care părțile au convenit să le aplice.

În ceea ce privește legea română, renunțarea la dualismul drept civil-drept comercial prin noua reglementare a Codului civil a condus la eliminarea particularităților obligațiilor comerciale. Astfel, contractelor încheiate de profesioniștii-comercianți¹ le sunt aplicabile regulile specifice stabilite pentru fiecare contract reglementat, prevăzute de Codul civil (art. 1650-2278) ori de legi speciale (O.G. nr. 51/1997 privind operațiunile de leasing și societățile de leasing²; O.G. 52/1997 privind regimul juridic al francizei³ etc.), precum și regulile generale privind contractele prevăzute de Codul civil (art. 1166-1323, 1469-1565). În cazul în care părțile încheie contracte nereglementate de lege, acestora li se aplică regulile generale privind contractele, iar dacă acestea nu sunt îndeplătitoare, regulile speciale privitoare la contractul cu care se aseamănă cel mai mult.

În virtutea art. 1169 NCC, părțile sunt libere să încheie orice contracte și să determine conținutul acestora, în limitele impuse de lege, de ordinea publică și de bunele moravuri.

¹ În anumite materii, legiuitorul a prevăzut și unele reguli derogatorii cu privire la profesioniștii-comercianți, dar nu de anvergura celor tratate în trecut în Codul comercial, pe care le vom analiza cu ocazia tratării contractului respectiv. Pentru detalii, a se vedea S. D. Cârpenaru, *Tratat de drept comercial român*, Ediția a IV-a, actualizată, Editura Universul juridic, București, 2014, p. 404.

² Republicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 9 din 12 ianuarie 2000, cu modificările și completările ulterioare.

³ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 180 din 14 mai 1998.

În principiu, regulile stabilite de legiuitor sunt supletive, părțile putând deroga de la acestea. Cu toate acestea, unele reguli sunt instituite în ideea de a proteja interesele părților ori pe cele ale terților, fapt pentru care au caracter imperativ. Mai mult, o serie de norme imperative incidente activității comerciale urmăresc protecția consumatorilor și a liberei concurențe, fapt pentru care se poate vorbi de un recul al libertății contractuale⁴.

În capitolele următoare vor prezenta regulile generale privind formarea și executarea contractelor, precum și principalele contracte întâlnite în activitatea comercială.

În ceea ce privește contractele comerciale internaționale, caracterizate de comercialitate⁵ și internaționalitate, o atenție deosebită o vom acorda legii aplicabile acestora⁶.

⁴ F. Moțiu, Contractele speciale în Noul cod civil, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 17.

⁵ Cea mai mare parte a statelor cunosc dualitatea drept civil-drept comercial, de altfel foarte cunoscută și în dreptul autohton până la adoptarea noului cod civil. Pentru definirea comercialității acestea fie folosesc un criteriu obiectiv, fie consideră comerciale actele și faptele săvârșite de comercianți. Pentru detalii, a se vedea B. Ștefănescu, I. Rucăreanu, Dreptul comerțului internațional, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 11.

⁶ Infra cap. II.

Capitolul I: Obligațiile contractuale

1. Contractul – principalul izvor de obligații

1.1 Aspecte introductive privind obligațiile

Noul cod civil (art. 1164) definește obligația ca fiind „o legătură de drept în virtutea căreia debitorul este ținut să procure o prestație creditorului, iar acesta are dreptul să obțină prestația datorată”.

Din analiza textului legal putem desprinde subiectele și conținutul raportului obligațional. Subiectul activ – creditorul – este cel în măsură să pretindă și să obțină o anumită prestație – plata datorată, iar subiectul pasiv – debitorul - este persoana ținută de o anumită prestație. Altfel spus, creditorul are un drept de creanță în virtutea căruia poate pretinde prestația respectivă, iar debitorul o obligație corespunzătoare acestui drept.

Dat fiind complexitatea raporturilor juridice, nu de puține ori, același subiect (persoană fizică sau persoană juridică⁷) poate avea dublă calitate, atât de creditor, cât și de debitor, prestația fiecăruia dintre aceștia avându-și cauza juridică în obligația celeilalte părți.

În ceea ce privește obiectul raportului obligațional, acesta poate consta într-o acțiune (prestație pozitivă) sau o inacțiune (prestație negativă), adică să dea, să facă sau să nu facă ceva în raport cu subiectul activ.

⁷ Uneori apare ca subiect și statul, prin intermediul organelor sale, în calitatea sa de administrator.

Obligațiile își au izvorul, în principal, în contract, dar ele pot rezulta și din acte unilaterale, fapte juridice (gestiunea de afaceri⁸, îmbogățirea fără justă cauză⁹, plata nedatorată¹⁰) ori fapte ilicite¹¹, precum și din lege¹². În cele ce urmează, ne vom ocupa de obligațiile contractuale.

1.2. Noțiunea de contract

Codul civil (art. 1166) definește contractul ca fiind „acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic”.

Contractul are la bază libertatea de a contracta recunoscută subiectelor de drept, în virtutea art. 1169 NCC, părțile fiind libere „să încheie orice contracte și să determine conținutul acestora, în limitele impuse de lege, de ordinea publică și de bunele moravuri”. Limitarea voinței acestora de normele de ordine publică¹³ și de bunele moravuri este prevăzută expres și de art. 11 NCC¹⁴.

⁸ Potrivit art. 1330 NCC, „Există gestiune de afaceri atunci când, fără să fie obligată, o persoană, numită gerant, gestionează în mod voluntar și oportun afacerile altei persoane, numită gerat, care nu cunoaște existența gestiunii sau, cunoscând gestiunea, nu este în măsură să desemneze un mandatar ori să se îngrijească în alt fel de afacerile sale. Cel care, fără să știe, lucrează în interesul altuia nu este ținut de obligațiile ce îi revin, potrivit legii, gerantului. El este îndreptățit la restituire potrivit regulilor aplicabile îmbogățirii fără justă cauză. Nu există gestiune de afaceri atunci când cel care administrează afacerile unei alte persoane acționează cu intenția de a o gratifica.

⁹ Potrivit art. 1345 NCC, „cel care, în mod neimputabil, s-a îmbogățit fără justă cauză în detrimentul altuia este obligat la restituire, în măsura pierderii patrimoniale suferite de cealaltă persoană, dar fără a fi ținut dincolo de limita propriei sale îmbogățiri”.

¹⁰ Potrivit art. 1341 NCC, „cel care plătește fără a datora are dreptul la restituire. Nu este supus restituirii ceea ce s-a plătit cu titlu de liberalitate sau gestiune de afaceri. Se prezumă, până la proba contrară, că plata s-a făcut cu intenția de a stinge o datorie proprie”.

¹¹ Fapte ilicite sunt acele acțiuni sau inacțiuni prin care o persoană aduce atingere drepturilor sau intereselor legitime ale altei persoane ca urmare a nerespectării regulilor de conduită stabilite de lege sau de obiceiul locului. În anumite cazuri expres prevăzute de lege, „o persoană este obligată să repare prejudiciul cauzat de fapta altuia, de lucrurile ori animalele aflate sub paza sa, precum și de ruina edificiului”.

¹² Art. 1165 NCC face referire la „orice alt act sau fapt de care legea leagă nașterea unei obligații”. Practic, vorbim de celelalte situații în care, prin voința legiuitorului, se nasc anumite obligații în sarcina unui anumit subiect de drept.

¹³ Normele de ordine publică sunt norme imperative, de la care nu se poate deroga, ele consacrand ordinea socială și economică a statului respectiv. Sancțiunea încălcării unei astfel de normă este nulitatea absolută a prevederilor contractuale respective.

¹⁴ Nu se poate deroga prin convenții sau acte juridice unilaterale de la legile care interesează ordinea publică sau de la bunele moravuri.

Pe de altă parte, părțile trebuie să acționeze cu bună-credință pe toată durata formării, precum și pe durata executării contractului, fără a avea posibilitatea ca, prin voința lor, să limiteze sau să elimine aplicabilitatea acestui principiu¹⁵.

1.3. Clasificarea contractelor

Clasificarea contractelor se desprinde din prevederile noului Cod civil, atât direct, cât și implicit, precum și din specificitatea raporturilor din sfera comerțului internațional. Ne-am oprit asupra următoarelor categorii de contracte:

- **Contracte sinalagmatice și contracte unilaterale**

Această clasificare are în vedere conținutul contractului, un contract fiind sinalagmatic „atunci când obligațiile născute din acesta sunt reciproce și interdependente”, părțile obligându-se una față de cealaltă, fiecare dintre acestea având atât calitatea de creditor, cât și de debitor, iar prestația uneia avându-și cauza juridică în obligația celeilalte părți.

În cazul în care obligațiile rezultate din contract nu sunt reciproce și interdependente (criteriu definitoriu pentru această clasificare), contractul este unilateral. În principiu, într-un asemenea contract o parte are calitatea de creditor, iar cealaltă are calitatea de debitor. Cu toate acestea, contractul este considerat unilateral chiar și în situația în care executarea lui „presupune anumite obligații în sarcina ambelor părți”¹⁶.

Contractele sinalagmatice sunt mult mai numeroase în raport cu cele unilaterale dintre care exemplificăm contractul de comodat sau contractul de depozit gratuit.

- **Contracte cu titlu oneros și contracte cu titlu gratuit**

Această clasificare are în vedere scopul urmărit de părți. Astfel, în situația în care fiecare „parte urmărește să își procure un avantaj în schimbul obligațiilor

¹⁵ Potrivit art. 1170 NCC, „Părțile trebuie să acționeze cu bună-credință atât la negocierea și încheierea contractului, cât și pe tot timpul executării sale. Ele nu pot înlătura sau limita această obligație”.

¹⁶ Art. 1171 NCC.

asumate” contractul este cu titlu oneros, iar în situația în care doar una dintre părți „urmărește să procure celeilalte părți un beneficiu, fără a obține în schimb vreun avantaj”, contractul este cu titlu gratuit¹⁷.

Contractele cu titlu oneros sunt mai numeroase în raport cu contractele cu titlu gratuit; dintre acestea din urmă exemplificăm: contractul de donație, contractul de împrumut sau contractul de depozit gratuit. În sfera raporturilor juridice dintre profesioniștii – comercianți întâlnim preponderent contracte cu titlu oneros, dat fiind scopul activității - ideea de a obține profit.

● **Contracte comutative și contracte aleatorii**

Aceasta este o subclasificare a contractelor cu titlu oneros și are în vedere existența drepturilor și obligațiilor, dar și întinderea prestațiilor la momentul încheierii contractului. Astfel, contractul este comutativ dacă la momentul încheierii acestuia “ existența drepturilor și obligațiilor părților este certă, iar întinderea acestora este determinată sau determinabilă ”. Pe de altă parte, în situația în care, fie prin natura lui, fie prin voința părților, contractul „ oferă cel puțin uneia dintre părți șansa unui câștig și o expune totodată la riscul unei pierderi, ce depind de un eveniment viitor și incert”, contractul este aleatoriu¹⁸. Dintre contractele aleatorii exemplificăm: contractul de asigurare sau contractul de rentă viageră.

● **Contracte dezinteresate și liberalități**

Contractele cu titlu gratuit pot și clasificate în contracte dezinteresate și liberalități. Contractele dezinteresate sunt acelea în care o parte urmărește să facă un serviciu celeilalte părți, aceasta fără a implica o micșorare a patrimoniului primei părți (de exemplu: mandatul gratuit, împrumutul fără dobândă, comodatul etc.)¹⁹.

Liberalitățile sunt acele acte juridice „prin care o persoană dispune cu titlu gratuit de bunurile sale, în tot sau în parte, în favoarea unei alte persoane”²⁰. Legiuitorul enumeră limitativ liberalitățile la art. 984 alin. 2 NCC. Acestea sunt donațiile și legatele cuprinse în testament.

¹⁷ Art. 1172 NCC.

¹⁸ Art. 1173 NCC.

¹⁹ C. Stătescu, C. Bîrsan, Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, editura All Beck, București, 2002, p. 39.

²⁰ Art. 984 NCC.

- **Contracte consensuale, contracte solemne și contracte reale**

Această clasificare are în vedere formalitățile prevăzute de lege pentru încheierea validă a unui contract. Majoritatea contractelor sunt consensuale, legiuitorul considerând suficient simplul acord de voință al părților pentru formarea contractului. Totuși, pentru anumite contracte, legiuitorul cere ca acestea să îmbrace forma solemnă, validitatea acestora fiind supusă respectării unei anumite forme, care, de regulă, este forma autentică, sub sancțiunea nulității absolute a contractului²¹.

De asemenea, în cazul anumitor contracte (cum ar fi: contractul de depozit sau contractul de comodat), legiuitorul consideră necesară pentru validitatea acestora, pe lângă manifestarea voinței părților, îndeplinirea unei condiții suplimentare: remiterea bunului. Aceste contracte sunt denumite contracte reale.

- **Contracte negociate, contracte de adeziune, contracte obligatorii și contracte-cadru**

Această clasificare are în vedere modul de exprimare a voințelor părților. Contractele negociate sunt contractele în care părțile parcurg faza de negociere, convenind asupra clauzelor acestora sau, cel puțin, asupra clauzelor esențiale ale contractului. Asemenea contracte sunt încheiate frecvent în târguri, dar le întâlnim și în varianta modernă, părțile purtând mai multe runde de negocieri, în special pentru contractele complexe din sfera comerțului internațional.

Contractele de adeziune sunt acele contracte în care clauzele esențiale „sunt impuse ori sunt redactate de una dintre părți, pentru aceasta sau ca urmare a instrucțiunilor sale, cealaltă parte neavând decât să le accepte ca atare”²². Aceste contracte sunt încheiate în special cu consumatorii, oferta fiind adresată publicului larg.

Contractele obligatorii sunt similare contractelor de adeziune, însă, spre deosebire de acestea, ele sunt impuse prin lege (contractele de asigurare de răspundere civilă a autoturismelor și locuințelor).

Contractul-cadru este definit ca fiind „acordul prin care părțile convin să negocieze, să încheie sau să mențină raporturi contractuale ale căror elemente

²¹ În anumite situații, legiuitorul prevede încheierea contractului în formă scrisă, pentru a se putea proba contractul, nu pentru validitatea acestuia.

²² Art. 1175 NCC.